

**EL PATRIMONI
DOCUMENTAL:
ESTRATÈGIES PER A
LA SEUA
DINAMITZACIÓ.
TAULA REDONA-DEBAT.**

Membres de la taula:

Moderador:

ÀNGEL BENEITO LLORIS (Doctor en Història. President del Centre Alcoià d'Estudis Històrics i Arqueològics)

Ponent:

JOAN BOADAS I RASET (Arxiver Municipal de Girona)

Participants:

JOSÉ LUIS VILLACAÑAS BERLANGA (Director General del Llibre i Coordinació Bibliotecària. Generalitat Valenciana)

FRANCESC CARBONELL GRAS (Regidor de Cultura. Ajuntament d'Alcoi)

VICENT GIL VICENT (President de l'Associació Valenciana d'Arxivers)

ÀLVAR GARCÍA GIMENO (Arxiver Municipal de Gandia)

Àngel Beneito

Tot seguit començarem la taula redona de la segona sessió de les Jornades *Alcoi, ciutat i patrimoni*. Avui estudiarem la nova Llei del Patrimoni Cultural Valencià i la seua repercussió en la preservació, conservació i difusió del nostre patrimoni arxivístic i documental, com és la documentació escrita depositada als arxius municipals, la que conserven els arxius parroquials o la que tenen els arxius privats, ja siga de persones, d'entitats o d'institucions; i també els fons hemerogràfics i bibliogràfics, tant antics com els recents; els testimonis sonors i icònics, com ara fotos, postals, pel·lícules, o els testimonis orals gravats en cinta magnetofònica.

La taula està formada per tres arxivers i per dues persones amb responsabilitat politicocultural en l'àmbit autonòmic i municipal:

- Joan Boadas i Raset, que ha fet abans una conferència amb el suggeridor títol d'"El decàleg d'Alcoi: una contribució en l'estratègia dinamitzadora del patrimoni documental", és arxiver municipal de Girona des de 1990 i membre de la Comissió Nacional d'Avaluació i Tria de Documentació de la Generalitat de Catalunya, així com del Projecte d'Arxius Audiovisuals del Consell Internacional d'Arxius. Ha estat cap de servei de l'Àrea

de Cultura i Educació de l'Ajuntament de Girona i és director del Centre de Recerca i Difusió de la Imatge. A més, és autor de diferents llibres i articles d'arxivística i d'història.

- José Luis Villacañas Berlanga és doctor en Filosofia i professor universitari en excedència. Com a investigador s'ha especialitzat en la filosofia de Kant, en Max Weber i en la Il·lustració alemanya. Ha publicat una desena de llibres i un centenar d'articles en revistes especialitzades. Ha estat director de publicacions de la institució Alfons el Magnànim i de la revista *Debats*, i avui en dia ocupa el càrrec de director general del Llibre i Coordinació Bibliotecària.
- Francesc Carbonell Gras és l'actual regidor de Cultura de l'Ajuntament d'Alcoi i, per tant, responsable de la política de conservació, de recuperació i de difusió del nostre patrimoni documental.
- Àlvar García Gimeno és arxiver bibliotecari municipal de Gandia i cap del Servei de Cultura. Ha estat secretari de la institució Alfons el Vell i des de fa cinc anys és el responsable d'un projecte de comarcalització d'arxius municipals, que inclou els municipis de la Safor, de la Vall d'Albaida i de la Marina.

- Vicent Gil Vicent és arxiver municipal de Vila-real i president de l'Associació Valenciana d'Arxivers. És col·laborador del programa "Tecnologies de la Societat de la Informació" de la Comissió Europea. És autor de les edicions electròniques dels instruments de descripció, textos multimèdia i web interactiu de l'Arxiu Municipal de Vila-real i ha publicat un llibre sobre l'automatització d'arxius administratius i noves tecnologies.

Cada participant disposa d'un quart d'hora per a analitzar el Títol V ("Del patrimoni documental, bibliogràfic, audiovisual i informàtic") de la nova Llei del Patrimoni Cultural Valencià o per a exposar les línies d'actuació que ha emprés per a preservar, conversar i difondre el patrimoni arxivístic local. En finalitzar les intervencions, els participants podran interpel·lar-se i seguidament atendrem les preguntes que puguen exposar els assistents.

Però, abans de començar la taula redona jo voldria exposar molt breument quin és el patrimoni documental que hem perdut i el que encara tenim; i també, apuntar algunes línies d'actuació que podrien iniciar-se.

Crec que si tinguérem la llista dels llibres, dels patracols, dels pergamins i dels altres documents que s'han perdut a Alcoi ens posaríem les mans al cap. Fins ara cada avatar històric pel que ha passat la ciutat s'ha liquidat en última instància amb la pèrdua de documentació; i cada trasllat que ha efectuat qualsevol institució, generalment, també s'ha liquidat amb "expurgacions" indiscriminades o amb pèrdues.

Posem-ne exemples:

A la parròquia de Santa Maria no queda cap documentació anterior a 1900. Més de sis-cents anys de documents (des de 1308 segons testimonis escrits) que ara com ara han desaparegut. Una valuosa informació que ens haguera permés, avui en dia, saber el nombre de batejats, de casats i de difunts de cada any a la vila; els cognoms més freqüents; els distints noms de carrers; la quantitat de fills que tenien les famílies; les malalties més comunes; el nombre de veïns; els productes agrícoles més importants; la història religiosa de la vila així com els pintors i els escultors que van intervenir en l'ornamentació i en l'edificació de la parròquia, etc.

A l'arxiu del convent del Sant Sepulcre tampoc no queda gran cosa: una part del convent es va cremar en 1861 i l'expropiació durant la Guerra Civil en van fer la resta.

El mateix va passar amb els documents del convent de Sant Francesc i a la biblioteca del convent de Sant Agustí. Els uns es van perdre durant l'ocupació francesa i la desamortització, els altres se'ls van endur a la biblioteca privada que els Agustins tenen a El Escorial, i altres com *El Libro de Profesiones de San Agustín*, que aparegué durant les obres de restauració que es van fer a l'interior de l'església en l'any 1926, no sabem on són.

Però no tot el que s'ha perdut són documents parroquials i conventuals. Els arxius de titularitat municipal també han patit una gran quantitat de pèrdues com a conseqüència de trasllats, d'expurgacions i de pèrdues. Des d'un inventari que es va realitzar a l'Arxiu Municipal en

1903 fins ara hi ha expedients que costaria de trobar, altres han desaparegut més recentment i, a hores d'ara, encara hi ha material documental escampat per les golfes de l'Ajuntament.

A més, l'arxiu de l'Hospital Civil d'Oliver estava en molt males condicions de conservació i hi faltaven llibres i memòries clíniques. I els papers de l'Institut Municipal d'Higiene, un dels primers de la comunitat, on podríem haver trobat des de campanyes de vacunació fins a la intervenció de l'Ajuntament per a reduir la incidència de les malalties infeccioses i contagioses al municipi, tampoc no sabem on són.

També, però, cal pensar en els arxius locals de titularitat privada, dels quals hi ha uns quants a la ciutat, i paga la pena saber-ne l'estat dels fons i el material que conserven. Cal recordar que al llarg del segle XIX, i també abans, es van fundar a Alcoi moltes empreses, associacions, entitats i institucions que avui dia encara conserven material documental que cal tenir en compte. Em vénen al cap l'arxiu de la Casa de la Bolla, el de l'Apolo, la biblioteca del Círculo Industrial, la de l'Escola Industrial o la documentació que conserva la Cambra de Comerç, entre d'altres, tots en bon estat de conservació i amb inventaris o catàlegs realitzats. Per contra, hi ha altres arxius que no sabem ben bé que és el que tenen.

També és cert que en aquests darrers anys s'han fet coses que han facilitat la conservació i la difusió del nostre patrimoni documental. Recorde l'esforç que vam fer un ampli col·lectiu de companys per a publicar la *Guia bibliogràfica de l'Alcoià-Comtat* que, a més, inclou un cens-guia amb informació de més de 150 arxius de la comarca i un repertori de la premsa periòdica.

Unes altres iniciatives, també altruistes i desinteressades, han permés catalogar o inventariar l'arxiu de l'Hospital Civil d'Oliver, el del Preventori Mariola La Asunción, la documentació històrica de la Mútua de Levante, la correspondència privada d'algun personatge de la transició política local o la documentació que guarda l'arxiu parroquial de Sant Maur, que creiem que es va cremar en guerra i conserva molta documentació parroquial des de la seua creació en 1847, així com documents pertanyents a la Casa de la Bolla, a la Batlia d'Alcoi i a algunes empreses que ja funcionaven pels volts de 1800. També s'ha aconseguit inventariar la biblioteca parroquial de Sant Maur, amb més de 600 llibres, alguns editats en els segles XVII i XVIII i 85 sermons manuscrits de finals del XVIII. Més recentment la Regidoria de Cultura, en col·laboració amb el CAEHA, ha fet seu un projecte per a iniciar l'arxiu sonor de la ciutat i ha finançat l'inventari de la Fàbrica de Matarredona.

Però, com denunciava Camilo Torres en un article publicat fa uns mesos al periòdic *Levante*, una bona part dels municipis de la Comunitat han perdut més del 50% del seu patrimoni documental en els últims 12 anys. No és el cas del d'Alcoi, però s'ha d'estar alerta ja que no podem permetre's el luxe de perdre més Història. Ja no podem culpar els avatars històrics: ara seria desídia o manca de

projecte, en majúscules, o de projectes, i d'aquests en tenim i bastants perquè:

- Cal pensar ordenar i recuperar la documentació que hi ha escampada per les dependències i els serveis municipals, així com buscar un lloc adequat per a l'arxiu de la Fàbrica de Matarredona.
- Microfitxar o digitalitzar llibres i documents relatius a la història de la ciutat que estan en altres biblioteques i altres arxius.
- Engregar un projecte que permeta la recuperació sistemàtica de fotos, d'abans i d'ara, de pel·lícules i de vídeos, i continuar enllestint l'arxiu sonor de la ciutat.
- Afavorir la donació o la cessió de documents de particulars, d'arxius de fàbriques, d'empreses o de persones rellevants de la política, el sindicalisme o la cultura de la ciutat.
- Elaborar un cens-guia del patrimoni documental local que ens diga quins documents hi ha a la ciutat.
- Afavorir la utilització de l'Arxiu Municipal per part dels investigadors locals i pels departaments de les universitats.
- Crear una revista d'estudis locals o comarcals que canalitze les inquietuds de caire històric i patrimonial.
- Valorar el nostre patrimoni documental i mostrar-lo al públic mitjançant exposicions.

No allargue més aquesta carta als Reis Mags. Crec que ara és un bon moment per a encetar noves línies d'actuació. Ho desitgem. I esperem que els participants de la taula ens ajudaran amb les seues idees i els seus suggeriments.

Per acabar, crec que és un bon moment per a reflexionar sobre si cal encetar noves línies d'intervenció que, d'una banda, ens permeten avaluar la potència del nostre patrimoni documental, públic i privat, que hi ha disseminat, i, d'altra, prendre mesures perquè no minve ni es deteriore el que tenim, perquè es conserve en les condicions més adients, perquè s'incremente i perquè el puguem gaudir els ciutadans, tothom, els que es dediquem a la investigació i la resta de veïns, que de fórmules per a fer-ho n'hi ha. En poques paraules, esperem que les Jornades i aquest debat que ara encetarem, aprofitaran per a reflexionar i per a enllestir projectes imaginatius, generosos i amplis, que permeten fer efectiva la nova Llei del Patrimoni Cultural Valencià.

Gràcies per la seua atenció.

Té la paraula Vicent Gil

Vicent Gil

Abans de començar, em permetran en nom de l'Associació d'Arxivers Valencians (AAV) que els agraisca la invitació del Centre Alcoià d'Estudis Històrics i Arqueològics a assistir a aquesta taula redona-debat sobre patrimoni documental.

Em sembla que es un bon moment per a assistir-hi, per dos motius: el primer, per fer pública la gran acceptació que entre els arxivers han tingut els estatuts de l'AAV.

Una acceptació que demostra que sobre la figura professional cada vegada pesa menys la imatge obsoleta i anacrònica de l'arxiver, entès com una persona molt erudita, molt sàvia, segurament silenciosa, segurament una mica blaquinososa (li toca poc la llum del sol), està en llocs recòndits envoltat de secrets que només ell és capaç d'interpretar. Aquesta és una imatge ja superada, tot i que és veritat també que encara hi ha algunes instal·lacions que no són les que el patrimoni documental valencià es mereix. En segon lloc, i per continuar amb el que acabe de dir, ja que nosaltres en l'horitzó veiem un tema fonamental: l'ordenació del sistema d'arxius de la Comunitat Valenciana, a través de la necessària elaboració d'una llei d'arxius. Per tant, em sembla que és un bon moment per a parlar dels arxius valencians.

Per tots és conegut que el creixement del sector serveis en la nostra societat és, ara com ara, una realitat ineludible. També ho és el creixement de les diverses administracions públiques a mesura que anaven adquirint noves funcions des de 1982. Ambdues realitats han conduït a un espectacular creixement de la documentació generada per les institucions en l'exercici de les seues activitats.

Aquest creixement de la documentació, malauradament, no ha estat acompanyat d'una articulació coherent dels arxivers, centres i serveis. Quan queden quaranta-un dies per començar l'últim any del mil·lenni, el conjunt de disposicions, normes i centres que configurarien un sistema arxivístic valencià coherent, i en el qual han d'estar integrats tots els arxius existents a la Comunitat, a penes es mereix aquest títol.

La inexistència d'una llei valenciana d'arxius i de disposicions reglamentàries que desenvolupen altres normes legals, l'absència de vies de connexió articulades entre tipus d'arxius (municipals, autonòmics, estatals) o la impossibilitat legal de realitzar una correcta selecció i tria documental o de dur a terme propostes com les explicades per Joan Boadas, són una bona prova d'això. I és que si el classifiquem entre les categories de sistemes d'arxius definits per estudis internacionals com el de Rhoads, el valencià a penes es mereix la definició de "servei mínim".

Els problemes actuals dels arxius valencians es poden analitzar des de molts punts de vista: qüestions tècniques de la seua organització, conservació, preservació i de restauració, d'instal·lacions, dotacions pressupostàries i de personal. I també des d'una perspectiva política. En qualsevol d'aquestes qüestions el saldo només proporciona números rojos. Per això, avui, aquí, el meu discurs tindria un èxit assegurat si se centrarà a denunciar aquesta realitat i a clamar contra la magra realitat en què vivim, d'un país, d'una comunitat, incapaç d'ocupar-se del seu patrimoni documental. Aquest seria el discurs fàcil. Però els arxivers som certament complexos. I avui, aquí, a Alcoi, en nom de tots ells, optaré per parlar d'un futur, d'unes propostes que trenquen o almenys possibiliten una nova realitat. L'actual, la que vivim cada dia, ja la va definir encertadament en 1996 Vicent Pons en fer premonició de l'oblit total en què

anaven a quedar els arxius valencians amb lleis com la 4/1998, del Patrimoni Cultural Valencià.

Diu un refrany popular d'aquestes comarques: "Casa tancada, casa arruinada". I certament els arxius valencians han estat massa temps tancats. Cal obrir els arxius i donar-los a conèixer. Hi ha una qüestió política molt subtil en aquestes qüestions. La participació i l'accés a l'arxiu, a la seua constitució i a la seua interpretació és un criteri essencial per a mesurar el grau de democràcia real d'un país. Mentre que les "infraccions a la democràcia" es mesuren per la por a l'arxiu. Si estem d'acord amb aquest supòsit, l'estat dels arxius municipals valencians, que és on jo treballo i són majoria, permet preguntar: s'ha instal·lat la democràcia en l'administració?

No precipitem respostes ni fem carasses. La democràcia és quelcom més que la possibilitat de depositar un vot en una urna. Tanmateix, la simple existència de drets reconeguts no implica que aquests es puguen dur a la pràctica. Mes enllà de la voluntat dels legisladors, la realitat permet constatar que molts dels drets ciutadans es fan impracticables per l'abandó institucional dels documents i dels arxius administratius. No sé si algun polític té por realment de descobrir que molts dels drets dels ciutadans són impracticables per l'estat d'abandó institucional dels arxius. Dubte que la majoria dels nostres governants tinguen consciència de l'arma social que s'amaga als arxius. Estic segur, que la majoria d'ells desconeixen totalment les funcions dels arxius, tant des del punt de vista de la memòria històrica com de les possibilitats que engendren, com a eines útils per a la mateixa administració o com garants dels drets d'una societat democràtica. A la vista de l'estat dels arxius valencians, la protecció del patrimoni documental dubte, ara com ara, que pugui venir dels mateixos governants. Cal convèncer polítics i ciutadans en general que els arxius són rendibles. Políticament perquè permeten mesurar el grau de democràcia en què treballen en una societat suposadament democràtica. Econòmicament, els arxius són rendibles i no un cost.

En la dinàmica de difusió social del significat dels arxius i del patrimoni documental, els mateixos arxius tenen un paper primordial per mitjà dels seus serveis d'informació al ciutadà, de consulta per a la investigació científica, i de caràcter educatiu i cultural. D'això, acabem de veure que Joan Boadas en sap i molt. Però una iniciativa no menys rellevant és exercida per diferents moviments associatius d'àmbit nacional, autonòmic i comarcal, que han anat sorgint al llarg de les dues últimes dècades. Per la qual cosa cal proporcionar un protagonisme especial a les iniciatives promogudes des de la societat civil. En aquest sentit, una de les fórmules més interessants i operatives és la posada en marxa d'associacions d'amics dels arxius i d'associacions en defensa del patrimoni documental en contextos municipals, comarcals o autonòmics. Els moviments associatius que actualment funcionen constitueixen una mostra paradigmàtica del que significa una sòlida alternativa de participació i compromís ciutadà a través

d'organitzacions i col·lectius, que contribueixen indubtablement a la recuperació i conservació documental i de la memòria històrica, i, per això, al desenvolupament cultural i científic dels marcs socials en què es desenvolupen.

Permetran que els recorde un cas del qual la premsa s'ha fet ressò en aquests últims temps. El madrileny hospital Doce de Octubre ha privatitzat la gestió dels 1,3 milions d'històries clíniques. Encara que la notícia no és cap primícia, ha estat el detonant de la polèmica encetada en aquests darrers mesos en els mitjans de comunicació. L'hospital va adjudicar en un concurs públic la gestió de l'arxiu de les històries clíniques a una empresa de serveis, el contracte té una durada de tres anys i el seu valor econòmic ascendeix a 255 milions de pessetes. L'empresa adjudicatària haurà d'emmagatzemar en un depòsit extern al recinte hospitalari la documentació d'un milió d'històries clíniques passives i les 300.000 actives que hi ha aproximadament. En aquest darrer cas, l'empresa també haurà d'ocupar-se de la renovació del sistema d'arxivament, cosa que comportarà unificar les històries clíniques duplicades, reorganitzar-ne l'ordenació a partir d'una nova codificació numèrica (simil·lar a la que s'ha fet en altres grans hospitals de l'INSA-LUD). Aquest fet no és aïllat. A València alguns hospitals també utilitzen empreses externes per a la gestió dels seus expedients passius. Aquest és el cas de l'Hospital Clínic.

A banda de la polèmica que pot provocar la política de privatització o no dels serveis sanitaris o la legalitat de la privatització d'un servei que implica la gestió de dades confidencials, vull cridar l'atenció, avui, sobre les possibilitats que aquesta privatització obri als arxius, però capgirant la qüestió.

Ací a Alcoi, quantes empreses o institucions privades hi ha? Quanta paperassa emmagatzemen? Vostés ho saben millor que jo. Al meu poble, a Vila-real, la indústria de la ceràmica genera cada any molta documentació. Des de 1947 hi ha documentació que, en el millor dels casos, encara conserven les mateixes empreses. La proposta que se'ls fa als empresaris des de l'Arxiu Municipal és la següent: nosaltres emmagatzemarem els seus papers passius, els ordenarem, conservarem, preservarem i digitalitzarem. Entre tots vostés proporcionaran un depòsit extern i finançaran, mitjançant convenis universitat-empresa, el personal. Nosaltres els gestionarem la seua documentació passiva. Seleccionarem la de caràcter històric i la passarem a l'Arxiu Municipal de Vila-real. Vostés en faran donació i desgravaran. Al mateix temps, aquella documentació que tan sols els fa nosa i ocupa espai serà un catàleg on tothom podrà conèixer el seu tradicional bon fer. El seu patrimoni documental és part de la història de la nostra ciutat. Sense aquest no es poden entendre els canvis experimentats. Per la qual cosa, cal donar-lo a conèixer. Vostés són capdavanters en la indústria del seu sector. Cerquem convenis amb la Cambra de Comerç i desenvolupem un projecte de conservació digital i edició electrònica interactiva del seu patrimoni documental.

Amb els empresaris i les entitats financeres, com les

caixes rurals, cal parlar dels beneficis derivats d'un arxiu organitzat, sense paperassa inútil, del valor afegit que representa per a l'empresa o l'entitat financera un arxiu perfectament organitzat i dotat de recursos humans i tècnics, que, a més desgrava (invertir en patrimoni desgrava). Cal traduir-los els arxius com quelcom d'avaluable, cal parlar de costos, inversions i beneficis. Cal convèncer-los que el patrimoni documental de l'empresa és el millor catàleg per a donar publicitat al seu bon fer.

Els arxius, cal no oblidar-ho, no són importants per tot el que s'hi conserva, sinó pel coneixement que es té dels seus fons. Cal donar-los-ho a conèixer. Aquesta és una obligació que tenim tots nosaltres, tots els que dels arxius hem fet la nostra vida.

La Constitució Espanyola, la Llei de Regim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú i, fins i tot, la Llei 4/1998, assenyalen que és un dret dels ciutadans l'accés als registres públics i als arxius. Però, els mecanismes reals d'accés als documents per part dels ciutadans depenen de les normes singulars de cada arxiu, amb la qual cosa se'n deriven criteris variables segons l'assumpte o persona que n'autoritza la consulta. Amb aquestes premisses, el ciutadà ha d'adreçar-se a mil i una entitats i oficines productores, malgrat que aquestes puguen formar part de la mateixa administració. Amb les dites premisses, el dret d'accés proclamat en les nostres lleis només pot fer-se efectiu amb una constància i un temps del qual el ciutadà corrent no sol disposar. I no s'ha d'oblidar tampoc que, abans que el document siga part de la memòria històrica, és una eina que des del seu origen necessita el ciutadà per a defensar raons o justificar drets. És ací quan l'arxiver té molt a dir del tractament que ha de rebre el document per a fer-lo accessible al ciutadà. És necessari facilitar-ne les consultes mitjançant el PROP o l'accés directe a l'expedient per mitjà de la xarxa Internet.

Aquest model, ja en ús en algunes administracions de l'estat espanyol, permet un seguiment de l'expedient des que es presenta la sol·licitud, que és quan l'arxiver ha de començar a preocupar-se pel document.

El grau de desenvolupament, simplificació i popularització que han aconseguit en l'actualitat les tecnologies de la informació i de la comunicació (TIC), i el seu abaratiment continu, estan tenint una gran repercussió en les formes d'organització i funcionament de les institucions encarregades del patrimoni documental i en la manera de relacionar-se amb els seus usuaris. Gràcies a aquestes, els conceptes de distància, temps i ubicació perden importància, en possibilitar l'accés immediat i remot a la informació mitjançant la integració de bases de dades descriptives i imatges digitals i la interconnexió d'ordinadors.

L'auge extraordinari que està experimentant Internet i la forma en què està condicionant i modificant els hàbits i components socials i acadèmics, l'aparició de tota una nova generació de ciutadans, consumidors assidus d'informació per mitjà d'aquesta o de les moltes intranets que s'estan instal·lant, l'expansió del concepte de teletreball,

tan car als usuaris nats dels arxius, i la proliferació d'edicions electròniques, estan tenint com a resultat un nou tipus d'investigador que exigirà una evolució, o més aviat revolució, dels sistemes d'informació dels arxius, que, més tard o més prompte, hauran d'acabar per fer possible l'accés remot als seus fons. Aquest nou tipus d'usuari, que demana un nou tipus de serveis, donarà lloc a una nova forma d'organització interna dels arxius, a la creació o reconversió de departaments tradicionals d'aquests i a un nou paper dels arxivers, que hauran de mantenir una actitud més dinàmica com a transmissors d'informació i com a alimentadors de la xarxa d'informació. Aquesta nova orientació de la professió tindrà una repercussió en els currículums de formació professional, així com en l'estructura i especialitat dels professionals que formen la plantilla dels arxius, i, fins i tot, incidiran d'alguna manera en la distribució d'espais i de serveis dels edificis dels arxius.

Els canvis de comportament que estan tenint lloc quant al consum i utilització dels recursos d'informació i de les formes de comunicació, motivats en gran manera pel desenvolupament i la generalització de la utilització d'Internet, constitueixen avui un dels grans reptes a què han d'enfrontar-se els professionals de la informació. Els arxivers no hi poden ser una excepció.

Es corre el perill que, per segona vegada en la història recent, perdem el tren de la modernització tal com va passar quan, a partir de la dècada dels vuitanta, la UNESCO va portar a cap una activa política per a desenvolupar i implantar sistemes nacionals d'informació, en considerar-los instruments essencials per al desenvolupament de les nacions, i en els quals proposaven la integració de serveis d'arxius, biblioteques i centres de documentació. D'aquesta política, lamentablement, se'n van desmarcar els arxius. La implantació d'aquests sistemes nacionals d'informació va comportar en molts països un important impuls per al desenvolupament de les biblioteques i centres de documentació, que van rebre importants recursos econòmics i humans per a la seua informatització i adequació de les estructures a la nova forma de funcionament. Va ser el moment en què es va posar en marxa l'automatització sistemàtica dels catàlegs de les biblioteques, a partir de la qual es va començar a parlar dels "OPAC" de les biblioteques, accessibles en una bona proporció per mitjà d'Internet. Malgrat tot, encara avui no podem parlar, en termes generals, dels catàlegs automatitzats dels fons dels arxius. En el cas valencià, el "Paseo por el mapa español de archivos en Internet", de Betlem Martínez Radua, és descoratjador. Tan sols un arxiu, l'Arxiu Municipal de Vila-real, és consultable interactivament per Internet i facilita consultes o còpia de documents per correu electrònic o en CD-ROM de manera gratuïta.

Les tecnologies de la informació no només possibiliten l'accés a grans volums d'informació descriptiva, gràcies a la creació de bases de dades documentals i a la possibilitat d'interconnectar gran quantitat de bases de dades disperses. El gran desenvolupament i maduresa que ha aconseguit en els últims temps la tecnologia per al tractament

digital de la imatge, l'ha convertida en una eina de gran utilitat per a la reproducció dels fons documentals dels arxius, perquè incideix positivament quant a conservar els documents i posar-los a disposició dels investigadors, i té un paper rellevant pel que fa a la creació d'arxius virtuals i a la seua difusió a través d'Internet. La finalitat fonamental de qualsevol pla de digitalització de fons és la conversió de la informació registrada de distintes maneres en format electrònic, amb l'objectiu de poder obtenir distintes maneres de difondre i d'accedir a la informació, així com garantir la conservació dels documents originals.

Les possibilitats d'establir sistemes d'informació, en què s'integren dades, so i imatges, i de transferir aquesta informació a través de les xarxes d'informació, fa que els sistemes de digitalització es convertisquen en una peça essencial i fonamental dels sistemes d'informatització dels arxius.

Amb una certa visió de futur hem de considerar la digitalització com un element indispensable del sistema arxivístic valencià, que haurà d'estar dotat dels mitjans per a tractar i transferir informació a distància o facilitar-la als usuaris en format electrònic.

Des de l'Associació d'Arxivers Valencians estem convençuts que cal obrir els arxius. El mal dels arxius valencians no rau en la inoperància o menyspreu de les institucions públiques. És massa fàcil culpar-les només a elles. Abans que res, som conscients que una bona part de responsabilitat la tenim nosaltres. Per això, estem convençuts, parafraçant Benjamí Constant, que: "L'única garantia del patrimoni documental contra l'oblit, és donar-lo a conèixer a tothom". Gràcies.

Àlvar García

Vull definir un projecte en el qual pense i crec: són els arxius que no tenen arxiver. Vila-real té el seu arxiver, però hi ha altres municipis que no en tenen, tot i que tenen documents. A vegades no hi ha sensibilitat per a posar una persona que s'encarregue dels documents.

Jo voldria sintetitzar la situació en tres punts. El primer és el tema dels professionals, els quals no estem organitzats. Actualment sembla que està naixent l'associació que acollirà totes les persones que pensem, que treballem i que patim els arxius, llocs on trobem situacions laborals i econòmiques diverses i plurals, i això és un problema.

També hi ha un altre problema, com és la manca d'homologació de títols, nivells, carreres, etc. Per la qual cosa, cadascú arriba com pot a un arxiu, i t'hi trobes el que t'hi trobes. L'arxiver no és com el metge del poble o l'arquitecte municipal, ni hi estem equiparats ni tenim el mateix prestigi ni la mateixa utilitat. Dins d'aquest col·lectiu hi ha arxivers erudits o arxivers forenses, i haurien de ser ginecòlegs o pediatres dels documents.

Un altre problema és l'empresa, les nostres empreses, és a dir, els ajuntaments. En aquests, els arxius són organismes de segona categoria. No és el mateix treballar al

Departament d'Economia, al d'Informàtica o al de Projectes que a l'Arxiu. Si els tècnics tenen dificultats, també en tenen els departaments. I els arxius, més que una eina, són un problema. Contínuament reclamen més espai, més gent, més equipament i més infraestructures, mentre que altres departaments no necessiten res. I no és agradable. De fet, quan a un regidor li donen un arxiu, no sap si felicitar-se o posar-se a plorar. A vegades, per començar, no té ni arxiver. I si en té, no sap com impulsarà l'arxiu o el pressupost que maneja. I què fas?

Un altre cas és l'administració autonòmica, que té el mateix problema abans esmentat, però corregit i augmentat: una major necessitat de recursos, de treballadors, de funcionaris, etc. Jo m'alegre que l'administració finalment haja caigut en mans d'una persona que ha emprés amb força uns projectes i unes idees. Però fins ara s'ha de reconèixer que l'administració ha donat l'esquena als interessos dels arxius. No ha tutelat la mateixa Llei ni ha fet política. I si no fas política, sovint la fan en contra teua. No ha tingut una política per a impulsar els arxius. Becaris, projectes, pressupostos i subvencions han anat d'alguna forma asfixiant-se. I m'alegra que ara el nou director general demane impuls i done impuls perquè açò alce el vol i els projectes i les idees vagen millor.

També proposaria que els professionals corregirem les actituds que ens han perjudicat fins ara. De primer, aplaudir a l'Associació d'Arxivers, i, segonament advertir un error que hem comés: ens hem de preocupar per tot el personal d'arxius, per tota la gent, pels arxivers i pels ordenances, que no hem d'excloure de cap projecte que vulga reivindicar els arxius.

I, finalment, vull demanar a l'Administració que faça política. I jo propose, lògicament, una política de territorialització de tots els valencians, de marcar territoris, de treballar sobre territoris concrets, de fer una política de comarcallsització. És a dir, fer precisament allò que deia al principi: aquells que no tenen arxiu ni capacitat per a tenir-lo, que puguen tenir-lo. De fet, hauria d'haver institucions comarcals que pogueren assumir arxivers itinerants que donaren servei als pobles més menuts i sense capacitat de gestió.

Joan Boadas

Tant les aportacions de Vicent Gil com la d'Àlvar García són tan suggeridores que no puc estar-me de fer dos o tres comentaris.

Una qüestió prèvia, la mateixa definició d'allò que s'entenia abans com a arxiu ("recollir, conservar i difondre"), considere que és la que més ens ha pogut perjudicar als professionals. Recollir, conservar i difondre ens converteix en uns agents passius. Nosaltres som uns agents actius. En el sentit del que deia Àlvar, hem de ser arxivers ginecòlegs i no forenses. Fins i tot, hem d'estar, no en el naixement sinó en la concepció del document, en el moment inicial. Aquest canvi de mentalitat és clau.

Els arxivers municipals que no es preocupen del patri-

moni administratiu, de la documentació administrativa que s'està generant actualment en cada ajuntament, estan fent un mal servei a la seua administració. La documentació administrativa és una documentació molt important i clau en el futur. La concepció global del que és un arxiu l'ha de tenir l'arxiver, l'expert en documentació de la seua administració.

Com que tenim una formació d'historiadors, sovint decantem la nostra actuació cap als fons històrics i ens lamentem profundament que no podem tractar els fons administratius. Com a conseqüència d'això, no donem un servei a l'administració, no som tan importants com els arquitectes, els enginyers o els que donen les llicències d'obres. És clar que no. No donem cap servei a la nostra administració. Com que ens preocupem solament de la documentació històrica, som un cos alié a l'administració que ens paga i se'n preocupem.

L'expert en documentació és l'arxiver i és el que ha de reivindicar davant els polítics i davant els mitjans de comunicació la desídia, vinga d'on vinga —no tinc perquè acusar ningú—, que hi ha sobre la documentació que està produint l'ajuntament en aquest moment, en 1999.

En Vicent Gil deia: “hem de buscar recursos econòmics fora de les administracions”. D'acord, hem de buscar recursos, però hi ha una cosa que és clau, Vicent: la voluntat política no es tradueix en paraules sinó en pressupostos. Hi ha una situació de partida. De la mateixa manera que una administració ha de tenir un advocat per als afers jurídics, un arquitecte, un enginyer, un assistent social..., ha de tenir un expert en documentació, diguem-li un arxiver o el que vulguem.

No ho oblidem, allò que produeix una administració són documents: dona serveis però produeix documents. Ha d'haver-hi una partida pressupostària municipal per tal d'afrontar aquesta destinació dels documents.

Una altra qüestió. L'apuntava ahir al vespre, amb Paco Blay i Àngel Beneito, després de menjar-nos uns esclatats magnífics. Deia: “la situació dels arxius demostra el grau de civilitat i de cultura d'una col·lectivitat”. I ho crec. El grau de tractament de la documentació i la sensibilitat cap al patrimoni documental, és el que marca el nivell de cultura i civilitat d'una col·lectivitat. És fonamental.

José Luis Villacañas

Abans de res, vull agrair molt sincerament la invitació per a parlar en aquestes jornades i demanar excuses pel meu valencià, que no és la meua llengua materna com tots saben.

Estimats amics i amigues, supose que he d'exposar el punt de vista del Govern de la Generalitat Valenciana en relació amb el tema de la ponència que hem sentit. En realitat, he de dir que l'estratègia és una dimensió operativa massa concreta i refinada per al nivell en què es troba la nostra administració. Crec que seria molt millor parlar, en el nostre cas, d'aquelles etapes anteriors a la definició estratègica, que tenen a veure amb la definició conceptual

del problema, amb la pedagogia per a convèncer els agents socials que el problema existeix, amb els discursos de persuasió que han de tendir a demostrar un fet central: que la correcta administració del patrimoni documental és un element central de la nostra economia política, una prova de la racionalitat de les institucions, un punt de creu de la modernitat de la nostra societat. Després de fer sentir cruament que el problema existeix, i de reconèixer que tenim voluntat i competències per a resoldre'l, potser és el moment de definir estratègies i, d'alguna manera, les tàctiques pertinents. Perquè el fet és que els arxius constitueixen el punt de la política patrimonial que pateix amb més força, de tots els referents a la vida cultural, el peculiar moment històric espanyol, dominat per la construcció de l'estat de les autonomies. D'una banda, la legislació de l'estat democràtic no va arribar a editar-se, per la qual cosa s'han mantingut en vigor estructures radicalment antigues i inútils, tant pel que fa a la regulació jurídica com a la tipificació dels nivells professionals. D'altra, només a poc a poc les comunitats van produint la regulació pertinent, amb el problema afegit que, pel fet de no disposar d'un model estatal, la disparitat de criteris és molt àmplia. D'alguna manera, l'heterogeneïtat de les comunitats autònomes cristal·litza de la forma més evident en el problema dels arxius. Els que disposen de cultures nacionals pròpies, necessiten eines jurídiques i administratives molt diferents a les d'aquelles comunitats que manquen d'història pròpia.

Així que la Comunitat Valenciana, després de la demostració de sensibilitat política sobre el tema, que ha portat a la creació d'una direcció general específica de llibres, arxius i biblioteques, ha d'iniciar els seus passos de cara a generar recursos jurídics i humans capaços de posar en marxa una estratègia del sistema d'arxiu. Perquè el que fins ara tenim, la llei de Patrimoni de 1998, és absolutament preliminar i es limita a crear el sistema valencià d'arxiu, sense dotar l'administració de cap tipus de previsió jurídica per a desplegar la seua existència. Altres disposicions de la citada llei, que el legislador ha redactat a partir de la llei de l'estat, com la creació d'un inventari de béns patrimonials o les clàusules sancionadores, són d'un extremat caràcter genèric, per la qual cosa no poden ser aplicades a la política d'arxius sense més.

En aquest sentit, la meua direcció general, en estreta col·laboració amb la Direcció General de Modernització, està elaborant un esborrany d'ordre de reglament del sistema valencià d'arxiu que, posteriorment, prepararà un decret de reglament del subsistema d'arxiu administratiu. En aquests moments, aquest esborrany ja està en mans de la gestora de l'associació d'arxivistes valencians i de tots els arxivistes de l'administració de la Generalitat. Com qualsevol reglament, aquest té un valor essencialment estructural, d'una banda, i pedagògic, de l'altra. En aquest es defineixen els conceptes bàsics operatius en tot sistema d'arxiu, s'apliquen als elements arxivístics valencians, s'organitza els centres i el servei d'arxius com a punts de referència de la gestió i la coordinació tècnica, s'arreglen els temes

conduents a la definició d'un inventari documental valencià i es reprén la sèrie d'Arxius Valencians. Però amb aquest reglament es creen dues instàncies importants: el Consell Assessor d'Arxius, que no serà un col·lectiu de notables, sinó un col·lectiu de professionals, i la Junta d'Expurgació, que racionalitzarà el sistema de custòdia i de preservació documental.

Des de l'Administració estem impulsant una altra iniciativa preliminar que, si reïx, redundarà en la mobilització ordenada d'energies, que ens posarà en condicions d'elaborar una estratègia concreta en aquest camp, i és la d'una ordenació professional dels que exerceixen funcions d'arxivers. En aquest sentit, hem iniciat conversacions i negociacions amb diferents col·lectius, amb la finalitat de configurar un col·legi professional d'arxivers, documentalistes i bibliotecaris, que pugui ser interlocutor en assumptes laborals, de qualificació professional i de tipificació de llocs de treball.

Quan aquestes mesures professionals i jurídiques isquen endavant, estarem dotats de les suficients eines tècniques per a proposar-nos metes. Aquestes metes són essencialment dues: continuïtat del patrimoni documental, totalitat i racionalitat. Exposaré breument el que vull dir amb aquestes. Primerament, garantir la línia del temps del patrimoni documental valencià. En l'actualitat hi ha un abisme entre l'organització de la documentació del Regne —relativament ben localitzada a l'Arxiu del Regne i a l'Arxiu d'Oriola, seu de la segona governació— i la documentació de la Generalitat. Tota la documentació des de 1707 fins a 1982 està dispersa i no ben identificada. Per això és necessari ordenar els tres arxius històrics provincials, que no estan perfectament identificats ni organitzats. Totalitat: és necessari inventariar i microfilmear tota la documentació relativa a València, ja siga de l'època foral ja siga de l'època borbònica, documentació que pot procedir de l'antic Consell d'Aragó, com del Consell de Castella posterior, com de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, de l'Arxiu de Simancas, de l'Arxiu de la Noblesa Espanyola, com d'arxius privats de nobles, com el dels comtes d'Olocau, de Serra, d'Elda, o els senyors de Castella. No cal oblidar la documentació relativa a la Guerra Civil de l'Arxiu de Salamanca, així com la documentació relativa a l'exili. És necessari identificar tota aquesta documentació, microfilmear-la i organitzar-la. Racionalitat significa, en relació amb els arxius administratius, que la documentació ha de ser estudiada i guardada només en la mesura en què siga rellevant des del punt de vista de la promoció de l'autoconeixement de les nostres institucions de govern i de la nostra societat.

Aquestes metes i altres que, sens dubte, passe per alt, són les que han de determinar les estratègies que cal seguir. No insistiré en la necessitat de col·laboració amb les diferents estructures humanes i professionals relacionades amb l'arxiu. Açò no és una estratègia, sinó una condició de possibilitat. En primer lloc, aquesta Direcció General ha portat endavant unes negociacions amb el ministeri per a posar en marxa els arxius històrics provincials. Hem aconseguit que

el de Castelló s'inicie l'any que entra i ja hi ha una partida pressupostària per a això. Estem en negociacions per tal que l'antic edifici de Tabacalera d'Alacant es destine a aquesta funció. La segona estratègia és que aquesta col·laboració ha de completar-se amb les institucions arxivístiques dels regnes de l'antiga Corona d'Aragó per a completar la microfilmació de les sèries històriques. El projecte de microfilmació de les sèries de l'Arxiu de la Corona hauria de fer-se, a més a més, amb l'ajuda de les universitats valencianes, que per pròpia iniciativa ja han iniciat aquestes actuacions. Aquesta és la tercera estratègia. La relació amb els pobles històrics, que mantenen arxius importants, és la quarta estratègia, que es desplega en la seua catalogació, microfilmació, ordenació i devolució, i també suggerir la formació de mancomunitats per al seu manteniment. Finalment, estarem en contacte amb els col·lectius de l'exili, amb els quals hem firmat un conveni per a depositar en arxius valencians la documentació que consideren oportuna. Totes aquestes activitats tenen ja partides en els pressupostos de l'any que ve, i esperem consolidar-les en anys pròxims.

Per acabar, una reflexió final: una correcta política arxivística és un dels elements que caracteritzen una administració de qualitat. És indiferent que el nostre punt de partida siga humil. El que és decisiu és el canvi de tendència. Si s'inicia una dinàmica raonable, encara que siga inicial, prompte trobarà els suports i la convergència d'elements per a enfortir-la. En aquest sentit, és per a mi un honor i una elevada responsabilitat que el Govern de la Generalitat Valenciana, que presideix Eduardo Zaplana, m'haja encomanat aquesta tasca i aquest canvi. Els elements implicats en aquest món tenen la meua disposició oberta al diàleg. Recíprocament, espere la seua col·laboració.

Francesc Carbonell

Bon dia. Moltes gràcies, amigues i amics. Quan el president del CAEHA, Àngel Beneito, estava fent una correctíssima i real radiografia del que són l'estat dels arxius del nostre poble, voldria dir què almenys jo no he patit. Supose que ell és un excel·lent professional i un apassionat del tema i té una sensibilitat més desenvolupada, però almenys jo tinc una bona experiència dels arxius. El meu camp d'investigació ha estat sempre el cinema, i hi he trobat sempre una gran documentació i sempre he contrastat l'èxit que hem tingut en les troballes que hi ha hagut a Alcoi enfront d'allò que els historiadors del cinema havien dit que no existia. Estem parlant de fonts de fa cent quatre anys, però he tingut molt bona relació amb l'existència dels documents propis. Això no relativitza de cap manera el que abans deia Àngel, però li he de dir que almenys jo he tingut molt bona sensació i molt bona relació amb els arxius del meu camp.

Però jo no estic ací per a parlar exclusivament d'arxius sinó per a esmentar que el nostre projecte de patrimoni està dins d'un projecte polític, tal com recomanen els professionals. És a dir, si nosaltres des de la política tenim alguna idea clara sobre aquest tema.

Per començar, diré una obvietat, però cal recordar-la, perquè a Alcoi cal recordar sempre aquest tema. És clar que estem en un moment de transformacions —els historiadors diuen que el que passa al món és un tornado històric. No és una transformació suau i subtil. Estem parlant d'una enorme transformació vertiginosa en què moltes certeses assolides trontollen. I Alcoi està dins d'aquest context de canvi. Alcoi, com a ciutat, pateix aquests canvis, i el millor que podem fer és no patir el futur, tot el contrari, afrontar-lo i preparar-se per a assumir-lo amb responsabilitat.

Ara més que mai la cultura té noves responsabilitats. Fins ara, des de la recuperació de la democràcia, i atés el retard que es tenia, les ciutats han treballat en la seua adaptació física. Però és l'hora de començar l'adaptació cultural, perquè estem davant d'un canvi tan vertiginós que, si no s'adaptem culturalment, no existirem. Les adaptacions als canvis han de ser més culturals que físiques. Una ciutat ha de tenir capacitat d'adaptació i tenir cotes d'integració. Ens juguem molt en el futur cultural de la nostra ciutat.

Està clar que la cultura és la locomotora de la nova transformació, perquè els reptes plantejats avui van més enllà dels aspectes clàssics de la cultura, que no eren ni els dels arxius ni els humanístics únicament. Avui en dia, la cultura és tecnologia, és desenvolupament econòmic, és articulació territorial i és projecció externa. Avui en dia estem davant d'una nova concepció del que ha de ser una nova política cultural. Per la qual cosa, l'estratègia de la ciutat ha de ser eminentment cultural, perquè estem davant d'un tornado històric i perquè hem d'estar adaptats als canvis que estan produint-se, i és necessari que tinguem les "antenes" ben posades.

A més, les polítiques culturals han patit sempre d'un excés de sectorització. Cadascú ha buscat la seua lògica. Els historiadors buscant en els arxius, els músics els instruments, etc. La qüestió és que cadascú concebia la cultura des de la seua realitat: manava la sectorització enfront del concepte transversal de cultura. I és important que recuperem el concepte de transversalitat perquè és el que més ens ajudarà a emfatitzar el valor estratègic que té la cultura en aquest moment.

Hem d'ajudar entre tots a superar la fragmentació i a construir un discurs global de cultura que ens permeta afrontar els reptes actuals. Les fronteres clàssiques de la cultura s'han trencat i ara estan enclavades en un marc més heterogeni i més ampli, on s'arreglen les influències de l'humanisme i del desenvolupament econòmic i tecnològic.

Quin paper té el patrimoni en allò que he dit?

Des de l'Ajuntament, des del govern municipal, es marquen unes estratègies a l'hora d'actuar i ens preguntem si valorem el tema del patrimoni. I creiem que sí. El que necessita una ciutat moderna és connectivitat, és interactivitat, és cohesió social, que la cultura siga un element important de cohesió social i d'innovació. Les ciutats que progressen són les que inverteixen en matèria gris, no únicament en les matèries primeres, són les que inverteixen en el coneixement i a fer de la informació coneixement.

Alcoi necessita —i és una de les línies estratègiques importants— incorporar-se als fluxos de la cultura digital. Açò vol dir que hem d'estar en el món digital i en les autopistes de la informació.

Un altre punt important que cal emprendre és dinamitzar el conjunt patrimonial d'Alcoi. És el moment de tenir imaginació. Crec que Italo Calvino deia que la memòria necessita imaginació. I és una idea que s'ha dit abans: en la mesura que tindrem imaginació la gent serà capaç de valorar el patrimoni.

Hi ha una gran quantitat d'índexs que ens permeten valorar el nivell cultural d'una ciutat. Òbviament uns d'aquests és el nivell de patrimoni. I nosaltres el veiem des d'un punt de vista integral. El patrimoni no és únicament paper, el patrimoni és el saber d'una ciutat, material o immaterial. No m'agradaria reduir el concepte de patrimoni exclusivament als arxius, sinó entendre'l com un tot: la cultura material i la immaterial. És una manera de viure i de manifestar la realitat i les nostres activitats humanes.

Sabem que és el que hem de fer. I conservar patrimoni és força important per al desenvolupament territorial i econòmic de la ciutat. Ser singulars enfront d'un món global o clònic serà cada vegada més important i ens assegura el manteniment del patrimoni. Cal mantenir la singularitat davant de la globalitat; açò és el primer valor que hem d'aplicar en el concepte integral de patrimoni. A més, si volem estar vius en un mercat competitiu com l'actual, un patrimoni ben conservat és un dels elements més atractius que té un territori.

Per la qual cosa, s'ha de tenir un concepte més integral de patrimoni. Si la nostra ciutat vol estar activament en el món, ha de protegir globalment el seu patrimoni. Perquè açò ens assegurarà la singularitat i ens donarà atractiu.

Però, diguem alguna cosa en concret. Hem de renovar els equipaments del patrimoni.

Com deia abans, tinc molts problemes, estan enviant-me l'arxiu dels jutjats i no sé on col·locar-lo. Tot són problemes. I vinga caixes i més caixes. Però les noves tecnologies estan ací i tenim solucions per anar superant el tema de l'espai. I hem de proposar nous equipaments que garantisquen la posada en marxa d'aquests valors.

Alcoi no té grans museus encara. I hauré de posar en marxa un centre d'interpretació cultural de la ciutat. Açò és el primer pas per entendre globalment el que ha de ser el concepte ampli de la cultura i de la història. Aquest centre lligaria perfectament turisme, història, investigació, desenvolupament territorial...

També hauríem de tenir una oficina o una agència de gestió, capaç d'integrar aspectes com l'urbanisme o el patrimoni, és a dir, crear una agència o una oficina que gestione íntegrament el patrimoni documental, monumental, natural, etnològic o arqueològic. Aquesta és una de les coses que hem de posar en marxa.

Una altra de les prioritats que desenvoluparem des de Cultura és vertebrar l'espai cultural d'Alcoi amb els seus voltants i amb l'exterior. Crec que aquestes coses són les

que ens diuen d'alguna manera si el tema del patrimoni es té en compte en la política. Avui en dia estem preocupats pels temes del patrimoni. En aquest mes s'han fet molts actes sobre aquest tema. No solament és una moda, crec que és una molt bona confluència de preocupacions ciutadanes i d'interessos, i des de l'àmbit de l'Administració local hem d'aportar les millors respostes. Hem d'avançar i donar solucions, i em sembla que el patrimoni és un valor afegit, no un problema. És una de les responsabilitats que tenim: saber què guanyem si tenim patrimoni i no és un problema per a nosaltres. Hi ha gran futur per al tema. I voldria ser més optimista que els professionals que m'han precedit en la paraula, que d'alguna manera pateixen la realitat quotidiana. Però des de la política entenem que el patrimoni és un gran potencial per al desenvolupament de la ciutat. Moltes gràcies.

DEBAT PÚBLIC

Francesc Blay (Historiador)

A Pedreguer, fa dos o tres anys, hi hagué unes jornades culturals organitzades pel col·lectiu Espai Obert. S'hi va apuntar la necessitat de finançaments que no depengueren exclusivament de les institucions públiques. I es va pensar que una bona manera de desenvolupar aquestes necessitats de caràcter cultural passava per enllestir una "Llei de mecenatge", segons la qual la societat civil podria participar en la recuperació del patrimoni. Seria interessant tenir una bona llei de mecenatge que permetera als ciutadans desgravar fiscalment si col·laboren econòmicament a recuperar fotos, documents, arxius d'empreses, etc. La llei de mecenatge faria que la societat civil i els col·lectius que generen documentació contribuïren a conservar la documentació i que aquesta formara part de la memòria històrica del nostre poble. Què us sembla?

Joan Boadas

Jo faria un comentari, no sé si massa encertat, però em sembla que la Llei de Mecenatge la va promoure el Ministeri d'Economia, no pas el Ministeri de Cultura. Això ho explica tot. És a dir, la Llei de Mecenatge la promou un ministeri que no vol que els recursos econòmics es desvien de la hisenda pública estatal.

Penso que el responsable del patrimoni documental és l'administració que el produeix. No derivem responsabilitats. Escolteu: des del meu punt de vista, el que té obligacions sobre el patrimoni és el que el crea. I com que el patrimoni documental no es pot privatitzar, perquè seria com privatitzar l'administració pública, l'arxiu no és un afegit que tens, una cosa molesta, és l'essència de l'administració, és administració; no és altra cosa. Els actes administratius es tradueixen en documents. És un fet indiscutible. En tot cas quan tinguis l'arxiu ben organitzat, ben equipat, podràs anar a una empresa i dir: "ajuda'm a fer

això". Però si a un empresari li ensenyes les dependències de l'arxiu, les golfes, la *buhardilla* que deia algú abans, i veu aquell desastre, dirà que no l'interessa.

Com a final d'un procés, estic d'acord amb el mecenatge, en l'aportació de tercers, i més aviat la practico, però vosaltres esteu a l'inici del procés i el responsable és l'administració pública.

En un altre context, és trist que al final del segle XX haguem de lamentar-nos de la pèrdua documental dels arxius de les indústries. Per tal d'evitar-ho, es podria establir una estratègia entre la Cambra de Comerç i les indústries més representatives de tots els sectors productius de la zona. I arribar a acords de col·laboració amb aquestes empreses que permeten conservar els seus documents més essencials. A escala general podria fer-ho l'administració pública i arribar a pactes que facilitin la conservació dels arxius d'empreses amb una finalitat cultural última.

L'arxiu municipal no és l'arxiu de l'ajuntament, és l'arxiu del municipi. Tot allò que hi ha al municipi pot ser d'interès per a l'arxiu municipal. Tinguem una política de coherència i no guardem els documents de totes les empreses del tèxtil. No, no cal. Si estem d'acord que hi ha una, dues, tres empreses representatives del sector, ja en tenim prou. Per arribar aquí hem de tenir la resta de coses solucionades.

Vicent Gil

Jo he parlat un poc malintencionadament. A Vila-real hi ha un *holding* que és Porcelanosa, el meu alcalde n'és membre de la Junta d'Accionistes, té molta sensibilitat cap a la indústria de la rajola i aprofita el moment per a aconseguir alguna subvenció. Estem parlant generalment de la documentació passiva que és més fàcil i més barat digitalitzar-la.

José Luis Villacañas

Parlaré en castellà perquè el meu cap funciona millor.

Es verdad que los reglamentos jurídicos tienen que adaptarse a una situación de movilización cultural mucho más intensa que hace veinte años, eso está muy claro.

Es aún peor de lo que se ha dicho en relación con la Ley de Mecenazgo. En la Biblioteca Valenciana tenemos dificultades para recibir donaciones; hay personas que quieren legarnos cosas y la administración no puede recibir las por que la Ley suele obstaculizar e impedir esa voluntad. Por ejemplo exige que se demuestre fehacientemente que aquello que se quiere donar es propiedad del donante. Pongamos un ejemplo. Una viuda me dice: "mi marido era catedrático, ha muerto y tengo 5.000 libros que quiero donar a la Biblioteca Valenciana". Pero la Ley le exige que demuestre que son suyos. ¿Y cómo lo va a demostrar? Spinoza decía que por la vía negativa el proceso es infinito. Tengo que esperar infinitamente que alguien certifique que efectivamente son suyos... Pero si son de la

propietaria nadie va a salir diciendo lo contrario, nunca se demostrará.

Por ello, es preciso transformar los reglamentos y las leyes. Adecuarlos a la actualidad en que todos somos mucho más sensibles al patrimonio cultural; y como sé que en la sala hay miembros de las Cortes Valencianas (es refereix a la diputada autonòmica, Carmina Nácher), le transferimos la responsabilidad de alterar al menos la parte del reglamento que relaciona las donaciones de las familias o las privadas con el patrimonio cultural.

Jesús Alonso (Arxiu Municipal de Gandia)

Des de la taula s'ha parlat en un to moderat i, potser per això, s'espere alguna intervenció més intempestiva des del pati de butaques.

Jo voldria fer dues propostes concretes, tenint en compte que el debat d'avui té dues lectures: una en clau local i una altra en clau valenciana. Al regidor de Cultura d'Alcoi voldria plantejar-li si no creu que ha arribat l'hora de professionalitzar els serveis d'arxiu en una de les ciutats més importants del país com és Alcoi.

Al Sr. Villacañas voldria preguntar-li si no té pensada alguna solució per al fet que, avui, la denominació de la seua direcció general no fa cap referència als arxius, amb la qual cosa aquests, i nosaltres, els arxivers, amb ells, no hi apareixen i són ignorats. Això és fàcil i no costa diners!

José Luis Villacañas

Quan es va crear la Direcció General va rebre el nom de Direcció General del Llibre i Coordinació Bibliotecària. La primera esmena que he fet en el nou reglament intern de la Conselleria de Cultura és que el nom oficial de la Direcció General siga Direcció General del Llibre, Arxius i Coordinació Bibliotecària, que és per analogia igual al de la Direcció General Estatal del Llibre, Arxius i Biblioteques. Aquesta renovació del reglament intern de la Conselleria no s'ha fet encara però esperem que eixirà en el butlletí oficial pel gener de l'any que ve.

Francesc Carbonell

El tema de l'arxiu és complex i sempre tindrem algun capítol pendent. De dèficit, sempre n'hi haurà. Jo l'he conegut en l'època anterior, n'era usuari i ha tingut un creixement qualitatiu important, tot i que distem prou del que hauria de ser. Però, la voluntat és encetar una mutació profunda del que ha de ser la seua activitat, tot centrant-la en el tema del patrimoni. Per això, no m'agrada parlar de temes d'arxiu sinó de patrimoni urbà i cultural de la ciutat.

Vicent Gil

Trobe que no és convenient que un arxiu municipal

estiga sota la direcció de la Regidoria de Cultura. Un arxiu administratiu és per a la gestió de l'administració municipal i ha d'estar a les ordres de Presidència o de Secretaria. I la Cultura es dóna de més a més.

Jo tenia un regidor que era metge, Alejandro Font de Mora, que va entendre el que li vaig dir. Ell era regidor de Cultura i li vaig esmentar que no tenia sentit tenir una Delegació d'Arxiu, Biblioteca i Museus quan la meua preocupació immediata era la documentació administrativa i la difusió del patrimoni documental.

Ara s'ha creat un Servei de Cultura que engloba Biblioteca, Museu, Servei de Publicacions, Teatre, etc. I l'Arxiu depèn de Presidència. Per què? Perquè la nostra gestió és transversal i recollim material de totes les oficines de l'Ajuntament i de tot el poble. Estem obligats a mantenir el patrimoni documental de la nostra ciutat i a donar-lo a conèixer.

Joan Boadas

Jo depenc de l'Alcaldia i n'estic molt satisfet. L'Arxiu és un servei transversal i no pot dependre d'un lloc "sectorial". A la Generalitat de Catalunya passa el mateix. Han copiat el model del ministeri espanyol que depèn de Cultura, i les autonomies van copiar aquest esquema.

Es dóna una paradoxa. El Servei d'Arxius de la Generalitat de Catalunya té una Comissió, de la qual formo part, que és la Comissió Nacional de l'Avaluació i Tria de la Documentació de tota l'Administració, no solament del Departament de Cultura.

Podrem fer afirmacions com les que fa el regidor de Cultura d'Alcoi quan diu: "a mi no m'interessa solament el patrimoni documental, m'interessa un cosa molt més global —si em permeteu l'expressió una mica més etèria—, que es diu Centre per a la Recerca i la Cultura d'Alcoi. Bé. Està bé. Però això, en tot cas, si m'ho permet el regidor, soluciona un problema que és la documentació històrica. Però el problema no el tenim solament aquí, el tenim en la documentació que va del 20 de novembre de 1999, avui —fa exactament 24 anys que va morir Franco—, fins al dia primer de gener de l'any 1940, o sigui, la documentació amb valor administratiu. Aquest és el problema. I quan el company reivindica que es professionalitzi la gestió arxivística de l'Ajuntament d'Alcoi, el que està dient és que hi ha una documentació administrativa que serà històrica i és objecte de la vostra preocupació.

Per a l'arxiver no és tan difícil saber què ha de guardar sinó saber allò que ha d'eliminar. El que és complex és saber quins documents elimino. La premissa bàsica és eliminar documentació i mantenir la informació.

Quan sento dels polítics aquestes nebuloses en les quals hi fan cabre tot (patrimoni arquitectònic, patrimoni arqueològic, patrimoni documental, patrimoni etnològic, patrimoni etnogràfic...), jo dic que no. És una opinió que no té perquè ser compartida, però no soluciona el que passa a la majoria de les administracions.

José Luis Villacañas

Volia afegir un senzill raonament. A l'hora de fer l'esborrany del Reglament Valencià d'Arxius i el Decret de Reglament del Subsistema d'Arxius Administratius, hem treballat conjuntament amb la Direcció General de Modernització, que depèn directament de Presidència de la Generalitat, ja que des de la Conselleria de Cultura som incapaços de portar endavant una reglamentació que ha de ser acomplida obligatòriament per totes les conselleries. És així de senzill.

Francesc Carbonell

Jo he sigut durant molt de temps regidor de Joventut i deíem: "l'única forma de tenir pressupost és dependre directament de l'alcalde" (rialles).

Jo crec que estem defensant un canvi i una mutació del concepte clàssic de cultura. En un poble no es pot entendre la cultura de forma sectorial, com la literatura, la música, la plàstica... La cultura en un poble és un tot, i ho sé perquè en educació ambiental es parla d'un tot, i lògicament la cultura en un poble és material, són maneres de viure i són maneres de produir. I defense una ampliació del concepte de cultura. Crec que la millor manera de defensar una cosa és quan un n'està convençut. I farem bé si a Alcoi ampliem el concepte de cultura, encara que penses que és una nebulosa, però les nebuloses existeixen i un dia aterren.

Joan Boadas

No volia donar lliçons de com s'ha d'organitzar cap municipi. Des de la meua experiència, si tallem el cycle vital dels documents i diem: "això és cultura i ho gestiono d'aquesta manera i això encara no és cultura i ho gestiono d'altra forma o no ho gestiono", hi ha un problema.

Reivindico que la gestió dels documents no es pot fer a trossets, ja que és documentació integral. I la pertinença a l'àrea d'Alcaldia o de Presidència o de Secretaria no és per a tenir més pressupost sinó, com deia el director general, per a tenir més possibilitats d'influir.

Jesús Alonso

Encara hi ha camí per recórrer. Hi ha una separació entre l'administració autonòmica i els ajuntaments. Si el director general acaba el seu mandat havent organitzat la Biblioteca Valenciana i dels arxius locals no se'n sap res..., aquesta situació continuarà i es complementarà bé amb el panorama individualista i descoordinat que de vegades dibuixem els mateixos arxivers: "campi qui puguí".

José Luis Villacañas

Voldria parlar de la qüestió que s'acaba de plantejar.

Tenim projectes de diferent gradació. Treballem en la Biblioteca Valenciana i també en les biblioteques comarcals,

i volem treballar en les dels pobles i en la xarxa LIB.

En aquest moment hi ha en la Conselleria arxius municipals xicotets que estan catalogant-se, inventariant-se i ordenant-se per a tornar-los als respectius pobles de forma ben organitzada. He defensat una estratègia integral perquè no es desconeixen els problemes dels municipis. A més, he manifestat el meu suport a una política de mancomunar els arxius més xicotets. Però els projectes no s'exclouen i cal treballar en les dues direccions: en els grans projectes i en els projectes menuts.

Irene Manclús (Arxivera) (Intervenció inaudible)

José Luis Villacañas

Sí, això té una resposta jurídica senzilla. Hi ha una Llei de Patrimoni Cultural que anomena i crea el Sistema Valencià d'Arxius, de la mateixa manera que crea el Sistema Valencià de Biblioteques. Una llei no es pot desenvolupar amb una altra llei, una llei té una sistemàtica jurídica pròpia i cal desenvolupar-la en un reglament, que pot eixir mitjançant un ordre o un decret. No sóc jurista i podem estudiar aquesta situació.

En aquest moment s'imposa un replantejament radical, amb la col·laboració dels bibliotecaris i del sector professional, de l'antiga Llei de Biblioteques. Estem treballant un Reglament de Biblioteques paral·lelament al Reglament d'Arxius. Els articles de la Llei de Patrimoni que afecten el Sistema Valencià de Biblioteques comporten un replantejament de l'antiga Llei de Biblioteques, i estem treballant-lo paral·lelament al Reglament d'Arxius, que desenvolupe la Llei de Patrimoni. Aquesta harmonia és clara, no és complex d'inferioritat entre arxius i biblioteques. Biblioteques també tindrà el seu reglament.

Àngel Beneito

Doncs bé, després d'haver acabat el torn de paraules, solament em queda donar les gràcies als participants de la taula per les seues reflexions i per les seues magnífiques aportacions; a vostés per la seua presència i pels seus suggeriments; a la Caja de Ahorros del Mediterráneo per facilitar les jornades i acollir-nos en aquestes dependències; i a l'Ajuntament d'Alcoi, en especial a la Regidoria de Cultura, per la seua col·laboració. A tots, de part del CAEHA, gràcies.

Per acabar, solament em falta recordar-los que el pròxim dissabte conclouran aquestes Jornades amb el debat sobre la conservació i la gestió del patrimoni arqueològic local. Des de l'organització d'aquestes Jornades, anomenades *Alcoi: ciutat i patrimoni*, també concebem el patrimoni cultural de la ciutat com un "tot", encara que avui solament n'hem analitzat una part: el patrimoni documental local. Els esperem la pròxima setmana.

Bon dia i moltes gràcies.